

Ощадно-інвестиційна поведінка як складник фінансової поведінки домогосподарств

Гупаловська М.Б.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету

Статтю присвячено актуальним питанням ощадно-інвестиційної поведінки домогосподарств в Україні. Проаналізовано мотиви і динаміку заощаджень домогосподарств, а також можливості їх трансформації в інвестиційні ресурси. Окреслено перспективи активізації ощадно-інвестиційної поведінки сучасних домогосподарств, зокрема з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: домогосподарство, заощадження, інвестиції, фінансова поведінка, ощадно-інвестиційна поведінка.

Gupalovska M.B. SSUDO-INVESTITIONNOE POVEDENIE KAK SOSTAVLYAJUŠAJA FINANSOVOGO POVEDENIA DOMOXOZJAJSTV

Стаття посвячена актуальним вопросам ссудо-инвестиционного поведения домохозяйств в Украине. Проанализированы мотивы и динамику сбережений домохозяйств, а также возможности их трансформации в инвестиционные ресурсы. Определены перспективы активизации ссудо-инвестиционного поведения современных домохозяйств, в частности с учетом зарубежного опыта.

Ключевые слова: домохозяйство, сбережения, инвестиции, финансовое поведение, ссудо-инвестиционное поведение.

Gupalovska M.B. SAVING AND INVESTMENT BEHAVIOR AS A COMPONENT OF FINANCIAL BEHAVIOR OF HOUSEHOLDS

The article is devoted to actual issues of savings and investment behavior of households in Ukraine. The motives and dynamics of savings of households, as well as the possibilities of their transformation into investment resources have been analyzed. The prospects of activation of savings and investment behavior of modern households, with taking into account foreign experience in particular, have been outlined.

Keywords: household, savings, investments, financial behavior, savings and investment behavior.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ключовим аспектом розвитку економіки України є активізація інвестиційної діяльності. Одним із потенційних джерел даних інвестицій виступають заощадження домогосподарств. Однак, ураховуючи сучасний стан економіки України, важко стимулювати населення до інвестування коштів. З іншого боку, сама ощадно-інвестиційна політика потребує дослідження як елемент фінансової системи домогосподарства, адже саме заощадження та інвестиції виступають основою поліпшення добробуту домашнього господарства та захисту від непередбачуваних витрат, тому дослідження пріоритетних аспектів ощадно-інвестиційної поведінки домогосподарств виступає дуже важливим питанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих аспектів фінансової поведінки домогосподарств присвятили

свої наукові праці такі вчені, як: Т. Богомолова, О. Біляєв, А. Бутенко, А. Вдовиченко, С. Мочерний, О. Резнікова, Н. Слав'янська, О. Шаманська, С. Юрій та ін.

Проблеми ефективного формування і використання заощаджень домогосподарств висвітлювалися у працях Дж. Кейнса, Ф. Модільяні, І. Фішера, М. Фрідмана, М. Алексеєнка, О. Васюренка, А. Вожжова, Н. Дорофєєвої, С. Леонова, С. Панчишина, М. Савлука.

У контексті дослідження інвестиційної поведінки домогосподарств заслуговують на увагу напрацювання О. Ватаманюка, Л. Ключник, Т. Кізими, О. Мітал, Т. Пасажко, А. Рамського та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінюючи результати вищезазначених та інших досліджень у галузі фінансової поведінки домогосподарства, слід зауважити, що в умовах нестабіль-

ності економічної системи України та новітніх викликів для домогосподарств питання теорії і практики трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси є актуальними та потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження мотивів заощаджень домогосподарств та обґрунтування перспектив ощадно-інвестиційної діяльності домогосподарств в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна епоха формує відповідний тип економічної людини з притаманними їй моделями економічної поведінки, які відповідають визначеним ціннісним орієнтаціям та конкретним потребам особистості. Вагомим складником економічної поведінки людини є її фінансова поведінка, основні параметри якої починають виокремлюватися ще в дитячому та підлітковому віці, тобто до початку формування індивіда як активного суб'єкта економічної діяльності.

Фінансову поведінку населення вчені трактують як діяльність членів домогосподарств, пов'язану з розподілом та перерозподілом грошових ресурсів, у результаті чого відбувається формування відповідних фондів грошових коштів (індивідуальних та спільних фондів споживання, резервного фонду, фонду заощаджень тощо) та їх використання на певні цілі [1, с. 20]. Слідуючи своїм світоглядним позиціям, члени домогосподарства приймають конкретні рішення стосовно того, чи витратити зароблені кошти, скільки витратити й на які цілі, чи інвестувати їх і в які саме активи, чи здійснювати позики і брати кредит тощо.

Фінансова поведінка українських громадян формується під впливом багатьох чинників, зокрема економічних, політичних, соціальних, культурних, субкультурних, психологічних, демографічних тощо. І в даних умовах домогосподарства проявляють такі види фінансової поведінки, як споживча, ощадна, інвестиційна та кредитна.

Частина не спожитого протягом певного періоду часу доходу, яка використовується в майбутньому для задоволення власних потреб, вважається заощадженнями. Інвестиціями вважаються кошти, які домогосподарство передає на користування іншим особам чи інститутам для отримання певної вигоди. Тобто це та частина заощаджень, яка приносить дохід через інвестиційні інструменти.

Структурно-логічну схему механізму

трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції розглянемо за допомогою рис. 1.

Важливо зазначити, що основна частка вітчизняних домогосподарств дотримується заощаджувальної моделі поведінки. Ця модель характеризує так званий перехідний етап, коли домогосподарства мають змогу і бажання інвестувати кошти, але через значну недовіру до фінансового ринку не здійснюють інвестицій.

Тому, зважаючи на взаємозв'язок інструментів, вважаємо за доцільне виділяти ощадно-інвестиційну поведінку як одну ланку. Під ощадно-інвестиційною поведінкою розуміємо діяльність членів домогосподарства, спрямовану на оптимізацію своїх споживчих витрат, для отримання вільних грошових ресурсів і вкладення їх задля максимального збільшення доходу в майбутньому.

Заощадження домогосподарств виступають складником розподілу його доходу і, на думку деяких учених, яку ми підтримуємо, є категорією витрат. Відповідно, рівень доходів є основним чинником формування заощаджень. Аналізуючи динаміку фінансового становища вітчизняних домогосподарств упродовж останніх років, можна прослідкувати різнопланові коливання (табл. 1).

Дані, представлені в таблиці, свідчать, що спроможність населення заощаджувати неспожиті фінансові ресурси різко скоротилася. У II кв. 2018 р. заощадження домогосподарств незначно збільшилися, однак це свідчить швидше не про поліпшення фінансового стану домогосподарств, а про їх заощадження «на чорний день» у зв'язку з нестабільною економічною ситуацією в Україні.

У світовій практиці найпоширенішими формами заощаджень є банківські депозити, цінні папери (передусім акції та облігації), нерухомість. В Україні цей перелік доповнює готівкова валюта.

Традиційно популярною і найбільш привабливою для українців формою заощаджень продовжують залишатися банківські депозити, зокрема в гривнях і доларах США (рис. 2).

Зазначимо, що перевага гривневих депозитів полягає у тому, що вони переважно компенсують вплив інфляції, проте їхня ліквідність (тобто здатність якнайшвидше перетворюватися на товари і послуги) на строкових депозитах різко знижується. Депозити в іноземній валюті можуть приносити як прибуток, так і збиток, що безпосередньо залежить від динаміки валютного курсу, а ліквідність коштів у такій формі є дещо нижчою за гривневі депозити.

Крім банківських установ, домогосподарства можуть вкладати свої тимчасово вільні кошти й у небанківські фінансові установи, зокрема кредитні спілки, а також у недержавні пенсійні фонди. І хоча діяльність цих установ щодо залучення коштів фізичних осіб є менш потужною порівняно з банками, вони все ж таки продовжують активно співпрацювати із сектором домашніх господарств.

Окремі експерти до досить ефективних форм заощаджень відносять банківські метали, адже саме ця форма вкладень, маючи високу надійність, цінилася в усі часи, і сьогодні вартість золота також зростає.

Заощадження на основі банківських металів переважно здійснюються для отримання прибутку та іноді для забезпечення майбутніх планових витрат. Однак світовий досвід підтверджує тезу про те, що ця форма вкладень є найбільш ефективною у довгостроковій перспективі

Досить незначним є інвестування коштів вітчизняних домогосподарств у цінні папери, і це, на нашу думку, можна пояснити недовірою населення до діяльності інституцій фондового ринку.

Впродовж останніх років в Україні дуже вигідно інвестувати в нерухомість, зважаючи

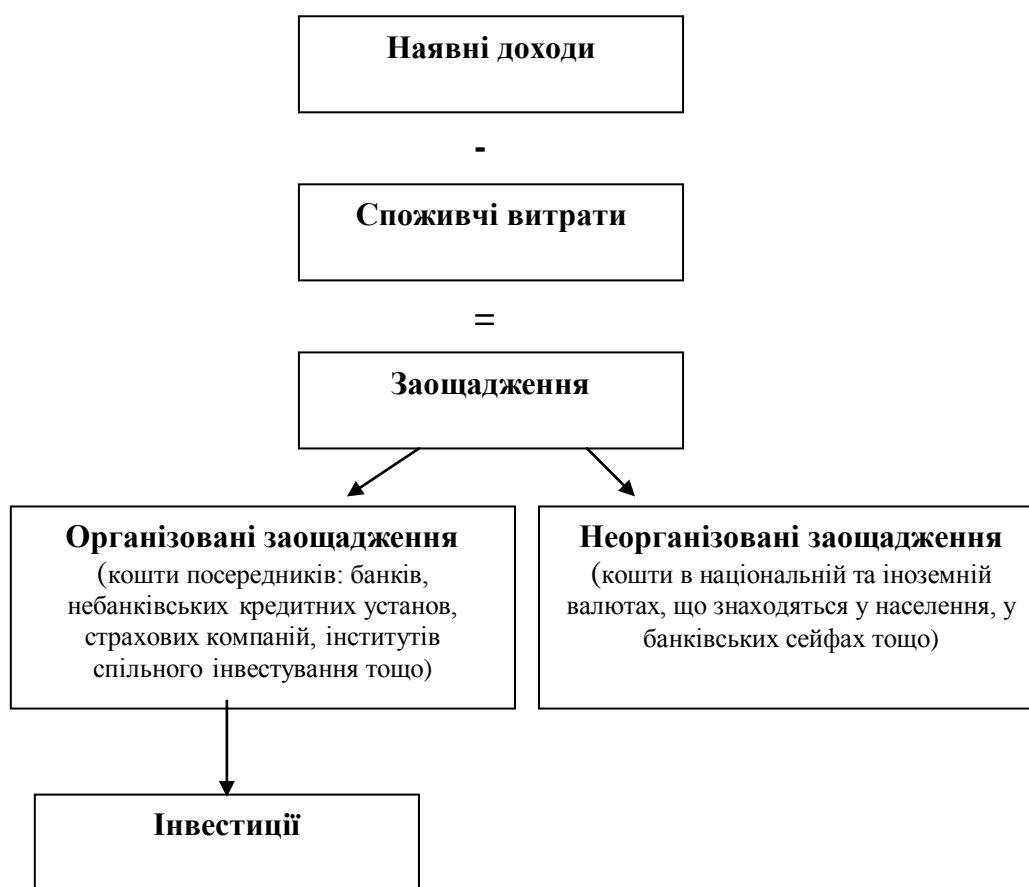

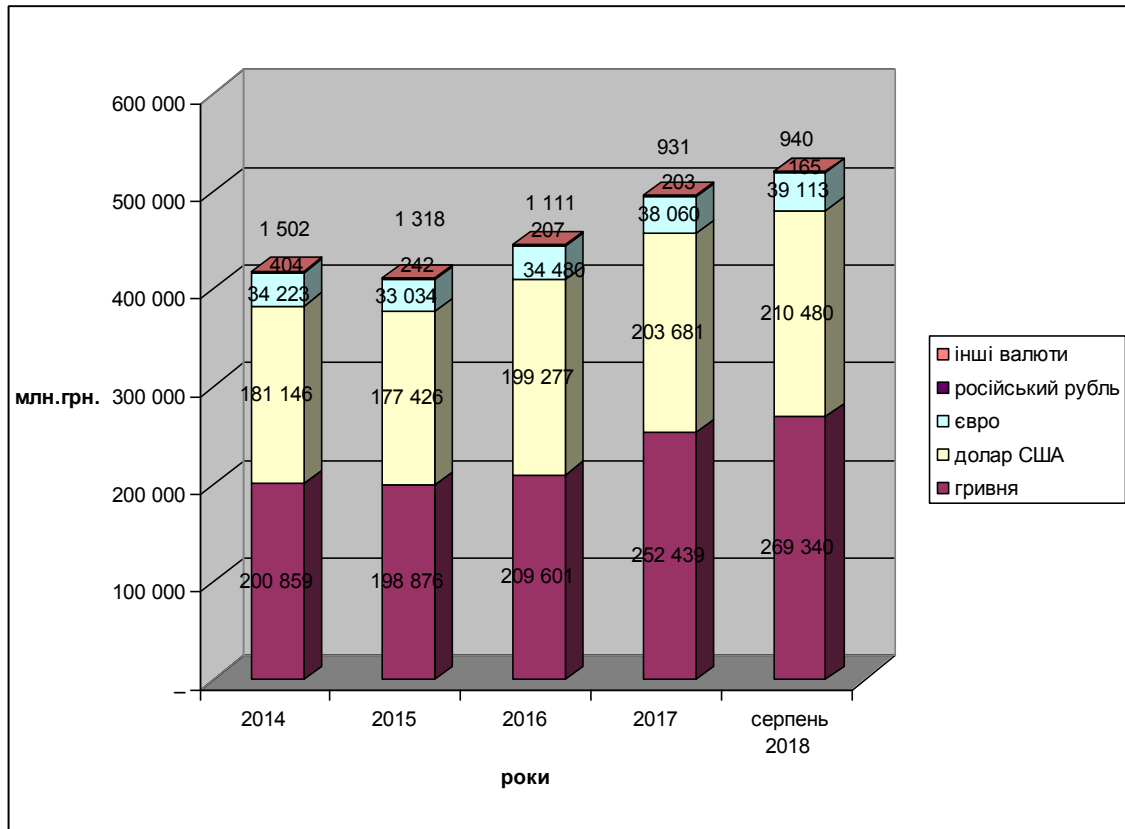
Рис. 1. Трансформація заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси

Таблиця 1

Доходи, витрати і заощадження населення України впродовж 2014–2018 рр. млрд. грн.

Рік	Доходи	Витрати	Заощадження
2014	1516,8	1485,9	+ 30,9
2015	1736,3	1723,2	+ 13,1
2016	1989,8	2007,7	- 17,9
2017	2475,8	2544,8	- 69,0
I кв. 2018	657,9	657,9	- 22,0
II кв. 2018	758,6	745,6	+ 13,0

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Рис. 2. Депозити домогосподарств України в розрізі валют, млн. грн. (залишки коштів на кінець періоду)

Джерело: складено автором на основі даних [3]

на постійне подорожчання житла. Без особливих зусиль на інвестиціях у нерухомість можна отримати від 20% до 30% прибутку на рік. При цьому ризик є мінімальним. Навіть в умовах кризи, коли ціни на нерухомість дещо знижуються, куплену квартиру, скажімо, можна здавати в оренду, що приносить дохід, співставний із банківським депозитом, а через деякий час, коли ціни знову підуть угору, продати.

Незважаючи на не досить активну ощадно-інвестиційну поведінку вітчизняних домогосподарств, накопичені заощадження є значними, а тому їх мобілізація як інвестиційних ресурсів залишається актуальною.

Для України пріоритетним є визначення шляхів подолання цих явищ, що можна зробити, зокрема, за допомогою використання зарубіжного досвіду. Можна виділити такі шляхи залучення зарубіжного досвіду у поліпшенні ощадно-інвестиційного потенціалу домогосподарств:

– розгляд проблеми низького рівня заощаджень на загальнодержавному рівні та прийняття відповідних рішень;

- підвищення ролі фондового ринку;
- випуск широкого спектру державних цінних паперів, доступних для різних верств населення;
- впровадження дієвих програм недержавного пенсійного страхування;
- зниження оподаткування стосовно інвестиційної діяльності домогосподарств;
- популяризація серед населення інформації про ощадно-інвестиційні інструменти;
- формування системи гарантованого захисту інвестицій домогосподарств;
- підвищення фінансової грамотності населення.

Висновки з цього дослідження. Стан заощаджень населення відображає процеси загальноекономічного розвитку України, включаючи соціально-суспільні аспекти, а також аспекти становлення і розвитку фінансової системи держави. Будучи основним джерелом інвестиційних ресурсів, які визначають розвиток національної економіки, заощадження домогосподарств, окрім економічного, мають також вагомое соціально-політичне значення, оскільки вони сприяють підвищенню

життєвого рівня населення та його соціальної захищеності, формуванню середнього класу і посиленню його фінансової незалежності.

Обсяги накопичених заощаджень слугують також важливим індикатором індивідуального добробуту членів окремого домашнього господарства, відображенням його фінансового потенціалу. За умови існування в країні розвинутої системи інституційних інвесторів, потужної банківської системи, сформованого ринку цінних паперів заощадження населення,

трансформуючись у реальні та портфельні інвестиції, здатні приносити їхньому власнику додатковий дохід і підвищувати його економічне благополуччя. Тобто використання заощаджень домогосподарств як основного складника інвестиційних ресурсів вигідно всім економічним суб'єктам: реальна і фінансова сфери отримують додаткове джерело інвестицій, а населення – можливість підвищувати своє благополуччя за рахунок ефективного використання власних заощаджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кізіма Т.О. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу. Світ фінансів. 2011. № 4. С. 19–26.
2. Доходи та витрати населення. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.10.2018).
3. Грошово-кредитна статистика. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 09.10.2018).
4. Мітал О.Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси. Європейський вектор економічного розвитку. 2017. № 1(22). С. 70–78.
5. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств: монографія. Київ: КНУТД, 2014. 352 с.

REFERENCES:

1. Kizyma, T. A. (2011) Finansova povedinka domohospodarstv: sutnist', klasyfikatsiia, chynnyky vplyvu [Financial behavior of households: nature, classification, factors of influence]. Svit finansiv, no. 4, pp. 19-26.
2. Dokhody ta vytraty naselennia (2018) [Income and expenditure of the population] URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 8 October 2018).
3. Hroshovo-kredytna statystyka (2018) [Monetary statistics] URL: <https://bank.gov.ua> (accessed 9 October 2018).
4. Mital O.G. (2014) Zaoschadzhenia domohospodarstv ta ikh transformatsiia v investytsijni resursy [Savings of households and their transformation into investment resources]. Yevropejs'kyj vektor ekonomichnoho rozvytku, no. 1 (22), pp. 70-78.
5. Rams'kyj A.Ju. (2014). Investycijnyj potencial domogospodarstv: monografija [Investment potential of households: monograph]. Kyiv, KNUTD Publ., 352 p.

Saving and investment behavior as a component of financial behavior of households

Gupalovska M.B.

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance
named after S.I. Yuriy,
Ternopil National Economic University

The key aspect of development of economy of Ukraine is activation of investment activity. One of the potential sources of such investments are savings of households. That is why the research of the priority aspects of saving and investment behaviour of households is an actual issue.

A number of Ukrainian and foreign scholars have dedicated their researches to certain aspects of financial behavior of households. However, in the conditions of instability of the economic system of Ukraine and the new challenges for households, the theory and practice of transformation of household savings into investment resources are actual and require further research. The goal of the article is to investigate the motives of household savings and to substantiate the prospects of saving and investment activity of households in Ukraine.

Savings are a part of the non-consumed income during a certain period of time which is used in the future for meeting their own needs. Investments are the money which a household transfers to other persons or institutions for use with the purpose of obtaining certain benefits.

Savings and investment behavior is the activity of household members aimed at opti-

mization of their consumer spendings, in order to obtain free cash resources and investment of them for maximum accumulation of income in the future.

The analysis of the current state of household savings has shown that population opportunities in the division of the current income for consumption and savings dropped sharply (from 2.03% in 2014 to – 1.1% in the 1st quarter of 2018). Despite of this the accumulated savings are quite significant, and therefore their mobilization as an investment resource remains actual.

Savings and investment behavior depends to a large extent on the country in which a household is located. It is important to note that the Ukrainian household environment has many unfavorable features for savings and investment. At the same time, the correct organization of savings and their future transformation into investment capital stimulates improvement of well-being of a household. Therefore, solving the problem of attracting investment resources for acceleration of economic development should include both measures for increasing household incomes and their encouragement to savings in the form of gain of financial assets.